

ARTIKKELI

<https://doi.org/10.33350/ka.110613>

”Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä” – Peruskoulunsa päättävien nuorten elämänpäämäärät

Merja Viljanen & Elina Kuusisto

Artikkelissa tarkastellaan Tampereen kehyskuntien yhdeksäsluokkalaisten (N=843) elämäntarkoitusta sekä sitä, miten heidän ajatuksissaan näkyy William Damonin määritelmä elämäntarkoituksesta päämääränä, johon yksilö pyrkii pitkäjänteisesti ja joka palvelee itsen lisäksi ympäröivää yhteiskuntaa. Laadulliset vastaukset analysoitiin sisällönanalyysillä ja kvantitatiivinen osuus klusterianalyysillä. Tutkimuksen tuloksena löydettiin neljä päämääräprofiilia eli päämäärätietoiset (36 %), itsekeskeiset (33 %), haaveilijat (23 %) ja sitoutumattomat (8 %). Päämäärätietoiset olivat parhaiten omaksuneet demokratiassa vaadittavat ja opetussuunnitelman esiin nostamat kansalaistaidot eli osallistumisen ja vastuullisen suhtautumisen tulevaisuuteen. Laadullisen aineiston perusteella yhdeksäsluokkalaisten elämänpäämäärät olivat itsekeskeisiä. Kolme merkittävintä päämäärää oli itsensä toteuttaminen, onnellisuuden tavoittelu ja ura. Kolmasosa nuorista ei ilmaissut mitään elämänpäämäärää. Suhteessa eniten päämäärää vailla olevia oli sitoutumattomien nuorten ryhmässä. Tämä ryhmä haastaa eniten nuorisokasvatusta ja koulua, sillä elämäntavoitteiden puute voi johtaa passiivisuuteen, alisuoriutumiseen ja syrjäytymiseen.

Nuoriin kohdistuvat yhteiskunnalliset odotukset

Nuoret ovat aikakautensa peili – uudet ilmiöt ja ideologiat näyttäytyvät usein ensin nuorten ajattelussa jopa ylilyönteihin asti. Nuorilla on myös heijastava vaikutus toisiinsa ja ympäristöönsä. Tutkimukset osoittavat, että samankaltaisuudet vetävät toisiaan puoleensa sekä hyvissä että huonoissa kaveripiireissä. Kasvattaminen vaatii erilaisia keinoja eri tavoin motivoituneiden nuorten suhteen. (Nurmi ym. 2014, 148–149, 154.) Nuoriin kohdistuu normatiivisia, institutionaalisia ja kulttuurisia odotuksia, ja niiden jännitteessä orastava aikuisuus (emerging adulthood) on tila, jossa tehdään tulevaisuuden päätökset ja valinnat aikuisuutta identiteettiä ja elämänpäämäärää kohti (Nurmi ym. 2014, 155–156; Tanner & Arnett 2016, 34–35, Damon 2008, xiv–xvi, 39). Myös sosiokulttuurinen perhetausta, institutionaalinen rakenne ja yhteiskunnan tila määrittävät nuorten tulevaisuusodotuksia. Näistä nousevat motiivit ja kiinnostuksen kohteet ohjaavat nuoria kokeilemaan, tunnistamaan vertais-

ryhmiä, osallistumaan vapaa-ajan harrastuksiin ja hakemaan elämänpäämääriä (Nurmi 2004, 85–124).

Nuoruutta on kuvattu kehityspsykologiassa kriisien ja myllerryksen ajaksi (Erikson 1968, 17). Nykytutkimus on kuitenkin osoittanut, että nuoruuden kehitysvaihe näyttäytyy sosialisatioprosessissa jatkuvana identiteetin etsintänä (Coté 2014, 33–34; Vettenranta 2016, 73). Havighurstin 1940-luvulla esittelemät ja Salmela-Aron ja Nurmen nykyaikaan muotoilemat nuoruuden kehitystehtävät ovat seuraavat: identiteetin luominen, ideologian omaksuminen, koulutuspolun valitseminen, sukupuoliroolien omaksuminen, suhde itseen ja toisiin sekä perhe- ja työelämään valmistautuminen. Nämä ovat nuoruuteen liitettyjä haasteita, mahdollisuuksia ja vaatimuksia. (Salmela-Aro & Nurmi, 2017a, 27–28.) Kehitysprosessien suhteen nuorten joukko on polarisoitumassa. Osa nuorista on innokkaita, itsetietoisia ja kunnianhimoisia, mutta osa nuorista ajelehtii sitoutumatta juuri mihinkään tavoitteeseen, paikkaan tai ihmissuhteeseen. Tämän murroksen myötä 2000-luvulla on muotoutunut NEET-käsite (Not in Education, Employment or Training), joka viittaa koulutuksen, työelämän ja harjoittelun ulkopuolella olevaan nuoreen. Väestön ikääntyessä, yhteiskunnan muuttuessa ja nuoruuden kehitysprosessien venyessä nuorison ikämääritelmä on pidentynyt kattamaan myös nuoret aikuiset liki 30-vuotiaiksi. ”Uusi nuoruus” kattaa jo yli 25 % maailman väestöstä. (Coté 2014, 33–34, 57; Damon 2008, 2, 5–6; Sercombe 2016, 29–32.)

Kansainvälisessä, 24 maan kahdeksaslukulaisten yhteiskunnallisia tietoja, taitoja ja asenteita koskevassa ICCS-tutkimuksessa (International Civic and Citizenship Education Study, $N=94\ 000$) keskityttiin kansalaistaitojen ja yhteiskuntaopin opetuksen sekä nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen arviointiin (Schulz ym. 2018). Vuodesta 2009 vuoteen 2016 nuorten kansalaistaitojen huomattiin parantuneen. Suomalaisnuorten kansalaistaidot olivat pysyneet ennallaan, ja yhteiskuntaopissa he edustivat osaamisen huippua. Kaikkien maiden tyttöjen yhteiskunnalliset tiedot olivat paremmat kuin poikien, samoin korkeamman sosioekonominen statuksen perheiden nuorten tiedot olivat paremmat. Yhteiskunnallisessa osaamisessa Suomi oli vuonna 2016 tutkimuksen kärkimaita Tanskan ja Kiinan Taipeiin jälkeen. (Schulz ym. 2018, 58–71.)

ICCS-tutkimuksen mukaan tärkeimmiksi yhteiskunnallisiksi teemoiksi nuoret nostivat sukupuolten tasa-arvon ja yhtäläiset oikeudet sekä väestön- ja luonnonsuojelun. Vanhempien korkeampi koulutustausta ja poliittinen kiinnostus kotona sekä koululuokan avoin keskustelukulttuuri edesauttoivat tulevaa yhteiskunnallista aktiivisuutta. Koulun rehtoreiden ja opettajien mielestä tärkeimmät kansalaistaidot olivat kriittinen ajattelu ja yhteiskunnallinen aktiivisuus (Schulz ym. 2018, xv–xvii). Eri maiden yhteiskuntaopin tavoitteista ja opetuskäytänteistä voitiin konstruoida kolme kansalaisuustyyppiä. Nämä olivat (1) sopeutuva kansalaisuus, jossa nuori mukautuu koulun ja yhteiskunnan normeihin ja osallistuu niiden ylläpitämiseen, (2) yksilöllinen kansalaisuus, jossa nuori pitää tärkeänä vapautta ja autonomiaa muttei yhteisöllisyyttä ja (3) kriittinen, demokraattinen kansalaisuus, jossa nuori arvostaa sekä yksilöllisyyttä että yhteisöllisyyttä, mutta arvioi näitä kriittisesti ja tapauskohtaisesti (Veugelers 2021, 294).

Koulutuspolitiikka ja opetussuunnitelmat sekä heijastavat että tuottavat normatiivisia käsityksiä hyvästä elämästä, yhteiskunnan jäsenyydestä ja toivottavasta kansalaisuudesta (Poulter 2013, 78–87). Opetussuunnitelmapäivitysten edetessä nuoret on haluttu nähdä itsenäisinä, pärjäävinä ja rohkeasti valintoja tekevinä (Ruohola 2012, 46–47). Perusopetuksella on opetus- ja kasvatustehtävän lisäksi yhteiskunnallinen, kulttuurinen ja tulevaisuustehtävä. Parhaimmillaan osallisuutta edistävä koulun toimintakulttuuri kasvattaa nuoria aktiivisiksi kansalaisiksi vahvistamalla toimijuutta sekä systeemistä ja eettistä ajattelua. (Opetushalli-

tus 2014, 12–23, 30.) Valtakunnallista opetussuunnitelmaa on täydennetty paikallisilla opetussuunnitelmissa.

Vuoden 2014 opetussuunnitelmassa 7.–9.-luokkalaisten elämäntarkoituksen löytymistä pidetään olennaisena. Elämäntarkoituksen rakentumisen osalta terveystiedossa, uskonnossa ja elämäntarkoitustiedossa, yhteiskuntaopissa sekä oppilaanohjauksessa kasvatustavoitteet sisältyvät opetussisältöihin. Koulu haluaa tavoitella oppilailleen myös pystyvyyden tunnetta ja itsetuntoa, joita demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestäväen elämäntavan sisäistäminen edellyttävät. (Opetushallitus 2014, 14–23, 398–421, 442–445) PISA-tutkimuksen (Programme for International Students Assessment) akateemisten tietojen ja niiden soveltamisen mittaamisen taustalla on tavoite, että nuori saavuttaa yhteiskunnan näkökulmasta sellaiset tiedot ja taidot, joilla voi osallistua yhteiskunnan rakentamiseen. Nuoren kannalta tavoitteena on se, että hän saa sellaiset taidot, joilla voi osallistua itseään koskemaan päätöksentekoon ja pystyy käyttämään yhteiskunnan tarjoamia etuja ja palveluja. (Vettenranta 2016.)

Opetussuunnitelman tavoitteisiin pyrkiminen on merkittävää, sillä peruskoulun keskeyttäneiden tai vain peruskoulun suorittaneiden nuorten syrjäytyminen aiheuttaa inhimillisen kärsimyksen lisäksi huomattavia taloudellisia kustannuksia yhteiskunnalle. Ilman peruskoulun päättötodistusta jäi lukuvuonna 2018/2019 0,59 % nuorista ($N=352$), jolloin ikäluokka oli 59 264 nuorta (Suomen virallinen tilasto 2020). Yksilötasolla nousee huoli nuorten jaksamisesta, hyvinvoinnista ja tulevaisuudesta. Syrjäytymiskehitystä pyritään estämään lakiuudistuksella, joka nosti oppivelvollisuusiän 18 ikävuoteen ja jonka myötä toisen asteen opiskelu muuttui pakolliseksi ja maksuttomaksi syksystä 2021 alkaen (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020; Valtioneuvosto 2019).

Nuorten elämäntarkoitustutkimuksen tutkimusintressi

Elämäntarkoituksen filosofinen, eksistentiaalinen ja uskonnollinen pohdinta, tutkiminen ja selvittäminen ovat kiehtoneet ihmisiä kautta aikojen. Sen vuoksi elämäntarkoitus voi käsitteenä sisältää psykologian, kasvatustieteen, sosiologian, teologian ja filosofian näkökulman niin, että elämäntarkoitus on joko ympäröivästä kulttuurista (uskonnosta, perheestä tai instituutioista) tai yksilöstä itsestään lähteviä käytännön valintoja tulevaisuuden tavoitetta kohti (Moran 2019, 8–9). Elämäntarkoitus ei ole synnynnäinen vaan se kehittyy elämän mittaan, yrityksen ja erehdyksen kautta, sosiaalisissa suhteissa ja itsensä haastamisessa (Damon 2008, xii, 164–165, 168). Itävaltalaisesta Viktor Franklia (1905–1997) pidetään elämäntarkoituksen kliinisen tutkimuksen uranuurtajana. Franklin mukaan päämäärän löytäminen antaa ihmisen elämälle merkityksen, jopa niin, että ihmisen henkinen terveys perustuu jännitteeseen saavutettujen ja vielä saavuttamattomien asioiden välillä, sen välille, mitä jo on ja miksi vielä pitäisi tulla (Frankl 1981, 73–76, 90, 96–97). Voidakseen hyvin ihminen tarvitsee ponnistelua kohti päämääriä. Tällä hetkellä elämäntarkoituksen ja elämän merkityksellisyys on uudenlaisen kiinnostuksen kohteena, kun vanhat merkityksellisyttä tuoneet perustukset horjuvat, eksistentiaalinen levottomuus ja ahdistus yleistyvät ja valinnanvapauden määrä ja vaade vain kasvavat. Frank Martelan mukaan elämän merkityksellisyys löytyy siitä, että ihminen tekee itselleen merkityksellisiä asioita sillä tavalla, että tulee niiden avulla merkitykselliseksi toisille (Martela 2020).

Psykologiassa elämäntarkoituksen etsiminen ja oman identiteetin rakentuminen on nähnyt merkittäväksi taitekohdaksi nuoren kehityksessä (Damon ym. 2003; Erikson 1968). Itselle iloa tuottavan ja toisten ihmisten hyvinvointia lisäävän elämäntarkoituksen löytäminen

näyttää korreloivan vahvasti elämään tyytyväisyyden ja psykologisen hyvinvoinnin kanssa (Bronk ym. 2018; Ryff 1989). Elämäntarkoituksen löytyminen tuo mukanaan merkityksellisuuden ja osallisuuden kokemuksen, energiaa, tyytyväisyyttä ja sinnikkyyttä vaikeuksissa – ja elämän päämäärän tavoittelemisen tuo enemmän onnea elämään kuin onnen tavoittelemisen (Damon ym. 2003; Damon 2008, xi–xii, 40–43). Jos elämän tavoite keskittyy pelkästään itseen, se voi heikentää tyytyväisyyttä ja aiheuttaa jopa masennusta. Elämän hallinnan, tavoitteen, motivaation ja saavuttamisen puute voi näyttäytyä alisuoriutumisenä ja sosialisointihaasteina. (Salmela-Aro & Nurmi 2017a; 2017b.) Mikäli nuoria ei ohjata kohti tervettä ja aktiivista, positiivista elämänpäämäärää, on vaarana, että päämäärätön tyhjiö täyttyy jopa suuntautumisella ääriilikkeisiin (Damon 2008, 75–76, 180; Sumner ym. 2018).

Englanninkielisessä elämäntarkoituksen tutkimuskirjallisuudessa käytetyt sanat ”purpose” ja ”meaning” käännetään suomeksi vaihtelevasti sekä ”tarkoitukseksi” että ”merkitykseksi”. Niitä on eri tutkimusperinteissä käytetty toinen toisensa alakäsitteinä. Joissakin teorioissa ”meaning” on yläkäsite, jonka alle ”purpose” kuuluu (Baumeister 1991; Reker & Wong 1988), toisissa teorioissa ”purpose” on yläkäsite, jonka osa ”meaning” on (Damon ym. 2003). Haasteena on myös purpose-sanan kääntäminen suomeksi, jotta se vastaisi suomalaista kontekstia. Tässä artikkelissa Damonin määritelmän ”purpose” on käännetty selkeyden vuoksi elämäntarkoituksen lisäksi myös elämänpäämääräksi, sillä Damonin ynnä muiden (2003) määritelmä painottaa elämäntarkoituksen tavoitteellista luonnetta.

Tämä artikkeli perustuu kasvatopsykologi William Damonin ja hänen tutkimusryhmänsä kehittämään määritelmään elämäntarkoituksesta (purpose), joka käsittää kolme dimensiota: (1) se on tavoite, joka tekee elämästä mielekkään ja merkityksellisen, (2) siihen pyritään pitkäjänteisesti ja (3) se palvelee itsen lisäksi myös ympäröivää yhteiskuntaa (Damon ym. 2003; Damon 2008). Mikäli kaikki kolme Damonin määritelmän dimensiota täyttyvät, puhutaan elämänpäämäärän saavuttamisesta (mature purpose). Mikäli dimensiot jäävät vajaiksi, puhutaan elämänpäämäärän esiasteista (precursor forms of purpose). (Damon 2008; Moran 2009.) Damon määritteli amerikkalaisen tutkimusryhmänsä kanssa käsitteen vuonna 2003, josta alkoi uusi elämäntarkoituksen tutkimuslinja. Euroopassa Damonin määritelmään perustuva tutkimus on ollut vielä vähäistä.

Damon (2008) hahmotti 270 nuoren kliinisen haastattelun ja noin 1 200 kyselyvastauksen pohjalta elämäntarkoituksen neljä päämääräprofiilia, jotka havainnollistavat määritelmän kolmen eri dimension toteutumista. Päämäärätietoiset (purposeful) ovat kutsumustietoisia ja motivoituneita nuoria (20 % amerikkalaisnuorista), joilla on selkeä kuva siitä miksi ja mitä hyvää he haluavat tehdä ympäröivälle maailmalle ja ovat sitoutuneet ponnistelemaan sitä kohti. Haaveilijoilla (dreamers 25 %) on visioita ja idealistisia ajatuksia omasta tulevaisuudestaan, mutta he eivät ponnistele niiden toteuttamiseksi. Kokeilijat (dabblers 31 %) suuntautuvat lyhytjänteisesti vaihtuviin intresseihin, mutta heiltä puuttuu pitkäjänteinen päämäärä. Sitoutumattomilla (disengaged 25 %) ei ole pitkäjänteisen elämänpäämäärää eikä elämässä ajalehtiminen haittaa heitä – hauskanpito tai hetken mielihyvä riittää. Moranin (2009) tutkimuksessa tunnistettiin lisäksi itsekeskeisten (self-oriented) ryhmä, jossa nuoret ovat sitoutuneet määrättyihin tavoitteisiin, mutta tavoitteet palvelevat vain heitä itseään. Useimmissa tutkimuksissa sitoutumattomat ja/tai kokeilijat olivat suurimpia ryhmiä, päämäärätietoisien ja itsekeskeisten ryhmät olivat yhtä suuria ja haaveilijoiden ryhmä kaikkien pienin (Damon 2008; Kawai & Moran 2017; Moran 2009).

Suomalaistutkimuksessa on tunnistettu samoja profiileja kuin Damonin ja Moranin tutkimuksissa. Pienessä suomalaisotoksessa ($N=347$) 29 % oli haaveilijoita, 25 % itsekeskeisiä, 23 % päämäärätietoisia ja 14 % sitoutumattomia. Suomalaisnuorten tärkeimmät tavoit-

”Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä”

teet liittyivät ihmissuhteisiin ja hauskanpitoon. (Tirri & Kuusisto 2019.) Vastaavanlaisia tutkimustuloksia on saavutettu myös suppeahkossa iranilaisia yläkoululaisia koskevassa tutkimuksessa. Iranissa ($N=336$) itsekeskeisiä oli 37 %, kokeilijoita 24 %, haaveilijoita 21 % ja päämäärätietoisia 18 %. (Hedayati ym. 2017.)

Varsinaisen elämäntarkoitustutkimuksen ulkopuolellakin on tutkittu nuorten elämänpäämääriä. Vuoden 2016 nuorisobarometrin mukaan 15–29-vuotiaille suomalaisnuorille läheiset ystävät olivat tärkein tulevaisuuden päämäärä. Se on ollut päämäärien kärkipaikalla myös vuosien 1998 ja 2002 nuorisobarometreissä. Vuoden 2016 nuorisobarometrissä henkinen tasapaino ja mielekäs työ nousivat arvostetuimpien elämän päämäärien joukkoon. Sen sijaan omistusasunto, auto, perhe ja mielekäs työ eivät olleet keskeisiä. (Myllyniemi 2016, 27–30.) Nuorisobarometri 2020:n mukaan nuoret ajattelevat yhä tiiviimmin, että jokainen on vastuussa hyvinvoinnistaan ja elämässä menestyminen on itsestä kiinni. Tämä näkyy negatiivisesti siinä, että luottamus toisiin ihmisiin on heikentynyt ja se näyttää periytyneen sukupolvelta toiselle. Paradoksaalisesti yhteiskunnan integriteettiä tutkittaessa 15–29-vuotiaat nuoret kokivat lisääntyvää yhteenkuuluvuutta sekä Suomeen, Eurooppaan että globaaliin yhteisöön. Positiivinen trendi oli nähtävissä myös nuorten itsetunnossa, arjen mielekkyydessä sekä pystyvyytenä oman elämän ratkaisujen tekemisessä. (Berg & Myllyniemi 2021, 56–60.)

Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät

Tässä kuvattu tutkimus on osa Tampereen yliopiston laajempaa nuorten ja nuorten aikuisten elämäntarkoitusta tutkivaa Civic purpose -projektia. Artikkelissa kuvataan nuorten sanoittamia näkemyksiä elämäntarkoituksestaan sekä sitä, millaisiin päämääräprofiileihin yhdeksäsluokkalaiset jakautuivat. Itsen ulkopuolelle suuntautuva elämänpäämäärä osoittaa myös peruskoulun opetussuunnitelman yhteiskunnallisten kasvatustavoitteiden saavuttamista.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat:

1. Mitkä ovat yhdeksäsluokkalaisten elämänpäämäärät?
2. Millaisia päämääräprofiileja voidaan tunnistaa peruskoulunsa päättävien nuorten keskuudessa?
3. Miten päämäärien sisällöt ilmenevät päämääräprofiileittain?

Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä kyselyllä Tampereen kehyskuntien yhdeksäsluokkalaisilta toukokuussa 2020 (Civic Purpose -kysely 2020, myöhemmin CP 2020). Oppilaat vastasivat Youtube-videolla pohjustettuun, ulkoasultaan nuorille istuvaan kyselyyn kännykällään opettajan valvonnassa (Liikanen & Penttinen 2018, 113–114; Myllyniemi 2018, 130–132). Tutkimukseen osallistui seitsemästä kehyskunnasta kuusi kuntaa ja kahdeksan koulua. Kyselyyn vastasi riittävällä laajuudella 843 suostumuksensa antanutta nuorta. Aineistoa käsiteltiin tutkimusinfossa ja -luvissa esitetysti. Niissä luvattiin, että yksittäistä vastaajaa ei voi tunnistaa raportista, tulokset esitetään kootusti ja että tutkija noudattaa henkilötietolaissa mainittuja säädöksiä henkilötietojen käsittelystä ja salassapidosta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018). Vastausprosentti oli 68. Vaikka tutkimustuloksia ei voitane yleistää valtakunnallisesti, ne auttavat hahmottamaan Tampereen kehyskuntien nuorten tilannetta.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli kysymykseen, mitkä ovat yhdeksäsluokkalaisten elämänpäämäärät, haettiin vastausta induktiivisella ja deduktiivisella sisällönanalyysillä (Elo & Kyngäs 2008; Honkatukia ym. 2018, 357–361). Aineistona olivat nuorten sanalliset vastaukset kysymykseen: ”Mikä on mielestäsi elämäsi päämäärä? Vastaa vapaasti omin sanoin”. (Magen 1998; Moran 2014).

Sisältöjen perusteella vastaukset luokiteltiin ensin kahteen yläkategoriaan sen mukaan, oliko nuori maininnut elämänpäämääriä (on löytänyt, ei ole löytänyt). Aineistolähtöisessä, induktiivisessä analyysissä nuoren vastauksesta voitiin tunnistaa yksi tai useampi sisältökattegoria, kuten alla olevasta lainauksesta voidaan nähdä. Deduktiivisesti analysoitiin Damonin elämäntarkoituksen määritelmän kolmatta osaa eli sitä, suuntautuvatko nuorten kuvailemat sisällöt itseen vai toisiin. Seuraavasta aineistolainauksesta ilmenee, miten päämäärien sisällöt ja päämäärien suuntautuminen itseen tai itsen ulkopuolelle luokiteltiin.

Mielestäni elämän päämäärä on olla onnellinen [kategoria=onnellisuus, IT-SEEN], opiskella, kouluttautua ammattiin [kategoria=ura, ITSEEN], joka oikeasti kiinnostaa ja, jossa viihtyy [kategoria=itsensä toteuttaminen, ITSEEN]. Ammattiin, jossa voin auttaa muita ja edistää tulevaisuutta [kategoria=ura, ITSEN ULKOPUOLELLE]. (CP 2020, ID-155.)

Toista tutkimuskysymystä, päämääräprofileja, tutkittiin Damonin määritelmän kolmen dimension avulla. Dimensiot operationalisoitiin aikaisemmissa tutkimuksissa käytetyillä mittareilla (ks. Bundick ym. 2006; Bronk ym. 2018), joiden väitteitä vastaajat arvioivat Likert-asteikolla 1–7 (1 = täysin eri mieltä, 7=täysin samaa mieltä). Ensimmäistä dimensiota, elämän tarkoituksen löytämistä, mitattiin Stegerin ym. (2006) ”Meaning in Life Questionnaire” -mittarin viiden väittämän avulla. Näitä väittämiä olivat muun muassa: ”ymmärän elämäni tarkoituksen”, ”elämälläni on selkeä tarkoitus” ja ”elämälläni ei ole selvää päämäärää” (viimeisen väittämän skaala käännettiin analyysija varten).

Toista dimensiota, sitoutumista elämäntarkoituksen toteuttamiseen, tarkasteltiin Ryffin (1989) ”Purpose in Life” -mittarin yhdeksällä väittämällä. Näitä väittämiä kuvaavat esimerkiksi seuraavat: ”elän elämäni päivä kerrallaan enkä oikeastaan ajattele tulevaisuutta”, ”toteutan aktiivisesti itselleni asettamia tavoitteita” ja ”minulla ei ole selvää käsitystä siitä, mitä haluan elämässäni saavuttaa”. Väittämistä osa käännettiin analyysija varten.

Kolmatta dimensiota, itsensä ulkopuolelle suuntautuvaa elämäntarkoitusta, mitattiin Bronkin ynnä muiden (2018) ”Claremont Purpose Scale” -mittarin neljällä väittämällä. Näitä väittämiä kuvaavat seuraavat: ”kuinka usein toivot, että maailma olisi sinun jäljiltäsi parempi paikka kuin se oli sinun syntyessäsi” ja ”kuinka usein toivot, että tekemäsi työ vaikuttaa toisiin positiivisesti”.

Taulukkoon 2 on koottu dimensioiden tunnusluvut, jotka on saatu tämän tutkimuksen aineistosta. Kaikki dimensiot korreloivat positiivisesti; vahvin positiivinen korrelaatio löytyi elämän tarkoituksen löytymisen ja siihen sitoutumisen välillä.

Aineiston todettiin täyttävän normaalisuusvaateen riittävästi vinouden ollessa < 2 ja huipukkuuden < 7 (Fabrigar ym. 1999), joten analyysissä käytettiin parametrisiä testejä (Tähtinen ym. 2020, 96–105). Kutakin elämäntarkoituksen osa-alueita mittaavista muuttujista muodostettiin kolme summamuuttujaa (Valtari 2004, 45–47): on löytänyt, on sitoutunut ja ulospäinsuuntautunut. Summamuuttujia tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimella, Cronbachin alfalla ja histogrammilla (Valtari 2004, 22–23; Jokivuori & Hietala 2014, 2–30; Tähtinen ym. 2020, 184–191).

”Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä”

Summamuuttujien avulla aineistosta pyrittiin löytämään kuvailevat ja päämääräprofiilit K-means-klusterianalyysillä, jota testattiin ensin kolmella, sitten neljällä ja viidellä klusterilla (Jokivuori & Hietala 2014, 9–10, Tähtinen ym. 2020, 226–229). Tällä eksploratiivisella menetelmällä hahmotettiin neljä toisistaan erottuvaa ryhmää, jotka olivat teoreettisesti mielekkäitä. Neljän profiilin mallissa muutos ryhmien välillä oli 14. iteraatiokerralla 0,000, mitä voidaan pitää onnistuneen klusterianalyysin merkinä (Tähtinen ym. 2020, 146–151). Ryhmien välisiä eroja testattiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA), ristiintaulukoinnilla ja Khiin neliön -testillä.

Kolmanteen tutkimuskysymykseen, miten päämäärien sisällöt ilmenevät päämääräprofiileissa, vastattiin yhdistämällä päämääräprofiilit nuorten itsensä sanoittamiin päämääriin. Aineistoja trianguloimalla pyrittiin vahvistamaan tutkimuksen luotettavuutta sekä tarkastelemaan, kuinka hyvin määrälliset mittarit ja nuorten omat vastaukset kuvaavat kunkin ryhmän profiilia. Löydettyjen päämääräprofiilien laadulliset erityispiirteet erottuivat, mikä heijastanee nuorten oman äänen näkymistä (Jokivuori & Hietala 2014, 124).

Tutkimustulokset

Aineiston analyysi aloitettiin kvalitatiivisesta aineistosta. Yhdeksäsluokkalaisten nuorten sanoittamissa elämänpäämäärissä huokui individualistinen painotus – elää täysillä ja menestyä. Analyysissä löydettiin kahdeksan sisältökategoriaa, jotka on koottu taulukkoon 1.

Päämäärätietoisuus	Sisältökategoriat	f (%)
On päämäärä	Itsensä toteuttaminen	248 (29 %)
	Onnellisuus ja hyvä elämä	229 (27 %)
	Ura (opiskelu tai työ)	224 (26 %)
	Ihmissuhteet ja perhe	179 (21 %)
	Raha ja omaisuus	79 (9 %)
	Terveys	36 (4 %)
	Matkustaa tai asua ulkomailla	30 (4 %)
	Vakaumus, eksistentiaalinen pohdinta	17 (2 %)
Ei ole päämäärää	En tiedä, ei ole	192 (23 %)
	Kuolla, kuolema	40 (5 %)
	Huumori, provokatiivinen vastaus	49 (6 %)

Vastausten prosenttiosuus ylittää 100, sillä nuorten sanallisissa vastauksissa saattoi olla useita sisältökategorioita. Frekvenssi ja prosenttiosuus kertovat kuinka monta vastaajaa tai kuinka suuri osa vastaajista mainitsi päämäärän kyseessä olevaan kategoriaan.

Taulukko 1. Nuorten päämäärien sisällöt sanallisten vastausten perusteella.

Taulukosta 1 ilmenee, että yhtenä tärkeimmistä päämääristä oli itsensä toteuttaminen. Tämän mainitsi lähes kolmasosa nuorista. Nuorille oli myös tärkeää tavoitella onnellisuutta ja omaa ammattiuraa tai siihen opiskelua. Vasta näiden jälkeen tulivat ihmissuhteet, kuten perhe, puoliso tai ystävät. Sen sijaan muita päämääriä kuten raha ja omaisuus, terveys, matkustaminen ja vakaumus mainittiin harvemmin.

Kolmasosa nuorten sanallisista vastauksista ei sisältänyt lainkaan elämänpäämäärää. Kuolemaa, joka oli mainittu 40 kertaa, emme tässä tutkimuksessa pitäneet elämänpäämäärän tunnistamisena. Nämä vastukset saattoivat olla provosointia, huumoria tai lakonisia toteamuksia kyselyn tekijälle elämän rajallisuudesta. Huomionarvoista on myös se, että vain 2 %:lla kaikista vastaajista oli uskonnollinen tai eksistentiaalinen sisältö elämänpäämäärälleen. Prosenttiosuus on yllättävän pieni siihen nähden, että 78 % Tampereen hiippakunnan nuorista käy rippikoulun ja on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsen (Kirkon tilastot 2020). Lisäksi osa kirkkoon kuulumattomista on uskonnollisten yhteisöjen jäseniä. Yleisesti ottaen sanalliset vastaukset olivat melko lyhyitä, joten nuoret eivät välttämättä sanallistaneet kaikkia omia ajatuksiaan päämääriin liittyen.

Elämäntarkoituksen dimensiot	α	Väit-tämät	Keski-arvo	Keski-hajonta	Moodi	Medi-aani	On löytänyt	On sitoutunut
On löytänyt	0,83	5	4,66	1,36	5,2	5	-	
On sitoutunut	0,72	9	4,50	0,91	4	4,45	0,42**	-
Ulospäin suuntautunut	0,85	4	4,94	1,27	5	4,80	0,16**	0,19**

** $p < 0,01$. Mittarien skaalat ovat 1–7.

Taulukko 2. Päämääräprofileja kuvaavien summamuuttujien jakauman tunnusluvut ja Pearsonin korrelaatiot.

Päämääräprofilien kartoittamisen yhteydessä tarkasteltiin koko vastaajajoukon keskiarvoja elämänpäämäärän eri dimensioiden suhteen. Taulukkoon 2 on koottu mittareiden tunnusluvut. Mittareiden reliabiliteetit olivat hyvällä tasolla, koska arvot olivat yli 0,6 (Valli 2015, 84). Dimensiot korreloivat positiivisesti. Kaikkien dimensioiden keskiarvot, samoin kuin moodi- ja mediaaniarvot, olivat varsin korkealla tasolla. Esimerkiksi summamuuttujien keskiarvot sijoituivat 4,50–5,00 välille mittarien skaalan ollessa 1:stä 7:ään. Lukujen tulkinna hyödynnettiin Moranin (2009) tutkimusta, jossa hän tulkitsee, että mikäli arvo on yli neljän (high), nuorella on kyseistä dimensiota (on löytänyt/on sitoutunut/on ulospäin-suuntautunut) ja mikäli alle neljän (low), hänellä ei sitä ole tai sitä on vain vähän (ei ole löytänyt/ ei ole sitoutunut/ei ole ulospäin-suuntautunut). Arvo 4 tarkoitti kyselyssä ei samaa eikä eri mieltä, 1–3 eri mieltä ja 5–7 samaa mieltä eri voimakkuuksilla. Hajonta nuorten kesken oli suurinta elämäntarkoituksen löytämisen suhteen. Yleisesti voidaan sanoa, että Tampereen kehyskuntien nuoret ovat yleisilmeeltään varsin päämäärätietoista ja elämäntarkoituksensa löytänyttä joukkoa.

Päämäärä-profiilit	Päämäärätie-toiset n=306 (36 %) ka (kh)	Itsekeskeiset n=277 (33 %) ka (kh)	Haaveilijat n=190 (23 %) ka (kh)	Sitoutumat-tomat n=70 (8 %) ka (kh)	ANOVA: F(df), $p <$, η^2
On löytänyt	5,20 (0,75)	5,00 (0,73)	3,12 (0,83) _a	2,92 (0,96) _a	567.553(3), .000, .67
On sitoutunut	5,06 (0,84)	4,31 (0,74)	4,11 (0,85) _a	3,90 (0,77) _a	82.764 (3), .000, .23
Ulospäin suun-tautunut	5,82 (0,70)	4,11 (0,75)	5,59 (0,75)	2,62 (1,00)	513.234 (3), .000, .65

Ka on keskiarvo, kh on keskijajonta. Mittarien skaalat ovat 1–7. Parittaiset post hoc -vertailut (Dunnett T3) osoittivat, että profiilien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,05$). Ainoastaan haaveilijoiden ja sitoutumattomien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja päämäärään löytämisen ja sitoutumisen osalta. Kun eroa ei ollut, se on merkitty taulukkoon alatunnisteella _a.

”Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä”

Taulukko 3. Nuorten päämääräprofiiliin kuuluvien lukumäärät ja dimensioiden tunnusluvut.

Ka on keskiarvo, kh on keskihajonta. Mittarien skaalat ovat 1–7. Parittaiset post hoc -vertailut (Dunnet T3) osoittivat, että profiilien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,05$). Ainoastaan haaveilijoiden ja sitoutumattomien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja päämäärään löytämisen ja sitoutumisen osalta. Kun eroa ei ollut, se on merkitty taulukkoon alatunnisteella ^a.

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli tunnistaa tutkittavien joukossa esiintyviä päämääräprofileja. Näitä löysimme aineistostamme neljä: päämäärätietoiset, itsekeskeiset, haaveilijat ja sitoutumattomat (taulukko 3). Kansainvälisistä (mm. Bronk ym. 2009; Damon, 2008; Hedayati ym. 2017; Moran 2009) nuorten tuloksista poiketen suurimman ryhmän muodostivat päämäärätietoiseen profiiliin kuuluvat nuoret ($N=306$). Päämäärätietoisien ryhmässä tyttöjä oli 171 ja poikia 130. Näiden lisäksi oli viisi, jotka eivät määritelleet itseään sukupuolen suhteen. Päämäärätietoiset olivat nimensä mukaisesti löytäneet elämänpäämäärän ($ka=5,2$; $kh=0,75$) ja he olivat sitoutuneet sen toteuttamiseen ($ka=5,06$; $kh=0,84$). He myös halusivat tehdä maailmasta paremman paikan ($ka=5,82$; $kh=0,70$). Kuten keskiarvoista voidaan havaita, päämäärätietoisien arvot olivat melko korkeita ja tilastollisesti merkitsevästi korkeampia kuin muissa profiileissa. Päämäärätietoisien eroaminen muista voidaan havaita myös visuaalisesti kaaviosta 1.

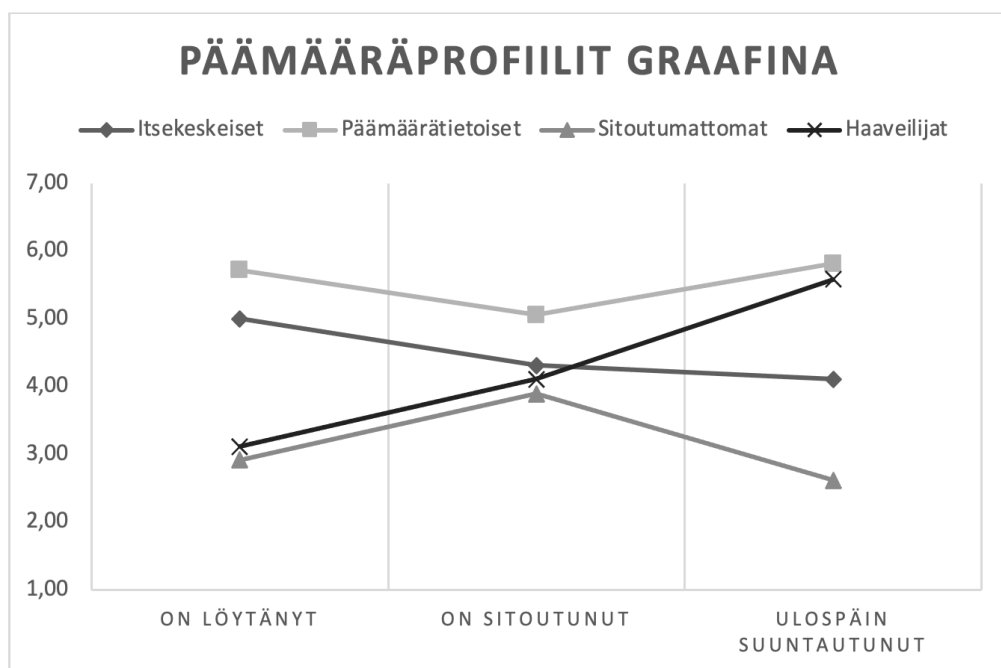
Toiseksi suurimman ryhmän muodostivat itsekeskeisten profiiliin kuuluvat 277 nuorta. Tällä poikavoittoisella ryhmällä, johon kuului 114 tyttöä, 155 poikaa ja 8 muuta, on selkeä päämäärätietoisuus ($ka=5,00$, $kh=0,73$). He olivat myös melko sitoutuneita sen tavoitteluun ($ka=4,31$, $kh=0,74$). He erosivat päämäärätietoisien ryhmästä elämänpäämäärän suuntautumisen osalta. Itsekeskeisen ryhmän elämänpäämäärä kohdistui enemmän itseän kuin päämäärätietoisien ($ka=4,11$, $kh=0,75$).

Kolmanneksi suurin ryhmä oli haaveilijoiden ryhmä, johon kuului 190 nuorta. Tässä 130 tytön, 50 pojan ja 10 muun ryhmässä oli tyttöjä yli 2,5 kertaa poikia enemmän. Yleisellä tasolla haaveilijaryhmään kuuluvilla elämänpäämäärä oli monella vielä ”hausssa”. Tässä suhteessa he erosivat selkeästi päämäärätietoisien ja itsekeskeisten ryhmiin kuuluvien nuorten suhteen ($ka=3,12$, $kh=0,83$). Heillä oli kuitenkin suhteellisen vahva halua sitoutua elämänpäämäärään ($ka=4,11$, $ka=0,85$), sillä he toivoisivat vahvasti päämäärän tuottavan hyvää heitä itseään laajemmalle yhteisölle tai asialle ($ka=5,59$, $kh=0,75$).

Päämäärätietoisien ryhmän kanssa vastakkaisena voidaan pitää sitoutumattomien ryhmää. Useissa amerikkalaisissa tutkimuksissa (Bronk ym. 2009; Damon, 2008; Moran 2009) sitoutumattomien ryhmä on ollut suurimpien joukossa. Tässä tutkimuksessa poikkeuksellisesti pienimpään, 70 nuoren, ryhmään kuului 22 tyttöä, 36 poikaa ja 12 muuta. Vaikka yhteensä vain 35 nuorta ilmaisi sukupuolekseen joko muun/ei halua sanoa, oli mielenkiintoista, että heistä 12 oli tässä sitoutumattomien ($N=70$) ryhmässä. Tämän ryhmän nuoret eivät kokeneet löytäneensä päämäärää elämälleen ($ka=2,92$, $kh=0,96$). Myös mahdollinen sitoutuminen oli matalampaa verrattuna muihin profiileihin ($ka=3,90$, $kh=0,77$). Kvantitatiivisen analyysin perusteella heillä ei ollut kiinnostusta tehdä maailmasta parempaa paikkaa ($ka=2,62$, $kh=1,00$), vaan mahdollinen päämäärä suuntautuisi vahvasti itseän.

Kaksi suurinta ryhmää, päämäärätietoiset (36 %) ja itsekeskeiset (33 %), olivat siis löytäneet elämälleen päämäärän, kun taas kahdella muulla ryhmällä, haaveilijoilla (23 %) ja sitoutumattomilla (8 %), päämäärä ei ollut selvillä. Tutkimustuloksissa haaveilijat ja sitoutumattomat eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi päämäärän löytämisen ja siihen sitoutumisen suhteen, mutta päämäärän suuntautumisessa itsestä ulospäin oli tilastol-

lisesti merkitsevä ero ($p < 0,001$). Elämänpäämäärään sitoutumisen suhteen kaikki neljä päämääräprofiilia olivat hyvin lähellä toisiaan (ks. taulukko 3 ja kaavio 1).

Kaavio 1. Päämääräprofiilit graafina.

Päämääräprofiilien graafisessa esityksessä (kaavio 1) profiilien erot konkretisoituvat. Päämäärätietoisien profiilissa toteutuivat Damonin ynnä muiden (2003) elämäntarkoituksen määritelmän kaikki kolme dimensiota elämäntarkoituksen saavuttamisen suhteen (mature purpose). Kahdessa muussa ryhmässä tuli näkyväksi elämäntarkoituksen esiaste (precursor form of purpose), sillä heillä toteutui vain yksi tai kaksi elämäntarkoituksen dimensiota (Damon 2008; Moran 2009). Itsekeskeisten ryhmällä havaittiin selkeä elämänpäämäärä ja siihen sitoutuminen. Haaveilijoilla puolestaan löytyi elämänpäämäärään sitoutuminen ja kyseisen päämäärän suuntautuminen itsensä ulkopuolelle. Elämäntarkoituksen dimensioita ei löydetty sitoutumattomien ryhmästä. He eivät olleet löytäneet elämälleen päämäärää, vaikka sitoutumista oli jonkin verran havaittavissa. He olivat elämänpäämäärään kohdistuvilta odotuksiltaan kaikkein itsekeskeisimpiä.

Sitä, miten päämäärien sisällöt ilmenivät eri päämääräprofiileissa, tarkastellaan seuraavassa yhdistämällä tutkimuksen määrällinen ja laadullinen aineisto. Taulukko 4 osoittaa, että kaikissa profiileissa korostuivat itsen liittyvät päämäärät.

”Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä”

		Päämäärätietoiset n= 306 (36 %)	Itsekeskeiset n=277 (33 %)	Haaveilijat n=190 (23 %)	Sitoutumattomat n=70 (8 %)
On päämäärää	Eniten tavoiteltu	Itsensä toteuttaminen 119 (39 %)	Ura 86 (31 %)	Itsensä toteuttaminen 61 (32 %)	Raha ja omaisuus 10 (14 %)
	Toiseksi eniten	Onnellisuus 108 (35 %) Ura 108 (35 %)	Itsensä toteuttaminen 61 (22 %)	Onnellisuus 58 (30 %)	Itsensä toteuttaminen 9 (13 %)
	Kolmanneksi eniten	Ihmissuhteet 90 (30 %)	Ihmissuhteet 59 (21 %)	Ihmissuhteet 30 (16 %)	Ura 8 (11 %)
	Suuntautuu itseän	259 (85 %)	186 (67 %)	120 (63 %)	31 (44 %)
	Ulospäinsuuntautuva	30 (10 %)	10 (4 %)	13 (7 %)	0 (0 %)
Ei päämäärää	Ei päämäärää	62 (20 %)	96 (35 %)	88 (46 %)	40 (57 %)

Huomaa, että osa nuorista aloitti kirjoittamalla, ettei heillä ole päämäärää, mutta jatkoivat kuitenkin lausettaan kuvaamalla päämäärää. Monella nuorella saattoi olla vastauksessaan useita päämääräsiltökategorioita.

Taulukko 4. Nuorten päämäärien sisältökategoriat päämääräprofileittäin jaoteltuna.

Huomaa, että osa nuorista aloitti kirjoittamalla, ettei heillä ole päämäärää, mutta jatkoivat kuitenkin lausettaan kuvaamalla päämäärää. Monella nuorella saattoi olla vastauksessaan useita päämääräsiltökategorioita.

Päämäärätietoisten oli tärkeintä saada toteuttaa itseään ja saavuttaa tavoitteitaan. Heille ihmissuhteet olivat arvoasteikossa vasta uran ja onnellisuuden jälkeen. Vaikka päämäärätietoisten ulospäinsuuntautuvuutta kuvaava kvantitatiivinen mittari näytti korkeaa arvoa, avovastauksista vain kymmenesosa osoitti ulospäinsuuntautuvaa päämäärää. Osuus oli kuitenkin selkeästi suurempi kuin muissa ryhmissä (ks. taulukko 4). Päämäärätietoisten ryhmästä viidennes ei osannut sanoittaa itselleen elämänpäämäärää. Prosenttiosuus oli kuitenkin huomattavasti alhaisempi kuin muissa ryhmissä (ks. taulukko 4). Kokonaisuutena tämän ryhmän vastaukset näyttäytyivät jäsennellympinä kuin muissa ryhmissä, kuten seuraavista lainauksista voidaan havaita:

Muiden auttaminen ja piristäminen. Maapallon auttaminen. Oman terveyden (henkisen ja fyysisen) ylläpitäminen. (CP 2020, ID-796.)

Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä. Niin että vanhanakin olen tyytyväinen siihen miten olen elänyt ja ammatin tai ammatit jotka olen valinnut. Haluan myös saada lapsia. Koen että elämässäni on monta pienempää päämäärää, mutta isoin on tehdä itseni ja muut onnelliseksi sekä oppia mahdollisimman paljon. (CP 2020, ID-644.)

Toiseksi suurimman ryhmän, itsekeskeisten profiiliin kuuluvien nuorten, päämäärissä korostui ura eli työ, opiskelu tai ammatti. Toisena oli itsensä toteuttaminen ja vasta kolmantena ihmissuhteet. Tässä ryhmässä vain 4 % päämäärästä oli ulospäinsuuntautuvia. Kolmannes ryhmän nuorista ei ollut sanoittanut elämänpäämääräänsä. Itsekeskeisten päämääräprofiilissa sanoitetut päämäärät olivat useimmiten lyhytsanaisia ja selkeitä:

Saada hyvä työ ja perhe. (CP 2020, ID-30.)

Päästä logistiikalle, saada hyvä työ ja ajella mersulla. (CP 2020, ID-916.)

Haaveilijoiden ryhmän kolme tärkeintä elämänpäämäärää olivat samat kuin päämäärätietoisilla: itsensä toteuttaminen, onnellisen elämän saavuttaminen ja ihmissuhteet. Monet haaveilijoiden ryhmän vastaukset alkoivat sanoilla ”en tiedä” tai ”ei ole päämäärää” tai sisälsivät epäröinnin ilmauksia, mutta vastaus kuitenkin sisälsi elämän päämäärään. Ryhmän vastaukset olivat melko pitkiä ja eniten epävarmuuden ilmaisuja sisältäviä:

En osaa sanoa, eikä mielestäni elämä tarvitse selkeää päämäärää välttämättä. Olisihan se kiva, jos pystyisin vaikuttamaan minulle tärkeisiin asioihin sekä tekemään jotakin merkityksellistä. Haluaisin myös keskittyä mielenkiinnonkohteisiini ja toimia niiden parissa jollakin tapaa. (CP 2020, ID-252.)

En oikeastaan tiedä, onko edes oleellista asettaa elämälleen päämäärää. Kun sen saavuttaa, olo voi tuntua tyhjältä. Minusta on tärkeä nauttia jokapäiväisestä elämästä ja tehdä siitä omanlaisensa. Mutta jokainen menee omalla tavallaan ja on minullakin tiettyjä asioita, joita haluan elämässäni saavuttaa. Haluan hyvän ammatin, josta todella nautin ja jossa voin kokea onnistuvani. Haluan matkustaa paljon ulkomailla, ekologisesti tietysti eli junalla. Haluan nauttia nuoruudesta, juhlia ystävien kanssa, kokea tunteita laidasta laitaan. (CP 2020, ID-548.)

No siis päämäärä on se, että kuoleman hetkellä tiedän, että elin hyvän elämän jossa tein asioita jotka ovat merkityksellisiä minulle ja olen onnellinen. (CP 2020, ID-562.)

Sitoutumattomien ryhmässä oli yli puolet niitä, jotka eivät maininneet mitään päämäärää. Ulospäinsuuntautuvia päämääriä ei löytynyt lainkaan. Niissä vastauksissa, joissa ilmaistiin päämäärä, tärkeimmäksi osoittautuivat rikkaus ja raha, hauskanpito ja työ. Kaikista kyselyn vastauksista kuolema oli elämänpäämääränä 40 vastauksessa, joista 22 mainintaa oli tässä sitoutumattomien ryhmässä, vaikka tämä oli kooltaan pienin, vain 70 nuorta. Ryhmän vastaukset olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yksisanaisia tai hyvin lyhyitä:

Tehdä rahaa. (CP 2020, ID-711.)

Hauta. (CP 2020, ID-450.)

äitis. (CP 2020, ID-696.)

Johtopäätökset

Tässä artikkelissa haluttiin tuoda esiin uusi näkökulma ajankohtaiseen nuorisokysymykseen selvittämällä peruskoulunsa päättävien nuorten elämänpäämääriä ja päämäärätietoisuutta. Nuoret elävät monenlaisten odotusten ja vaatimusten ristipaineessa. Heihin kohdistuu sosiaalisia ja kulttuurisia odotuksia yhteiskunnalta, vanhemmilta, opettajilta, valmentajilta, seurustelukumppanilta ja ikäryhmältään (Nurmi 2004). Se, millaisessa vaikutuspiirissä nuoret kasvavat, rajaa ja mahdollistaa erilaisia tulevaisuudennäkymiä. Yhdeksäsluokkailaisiin kohdistuvia yhteiskunnallisia odotuksia kuvaa hyvin opetussuunnitelma (Opetushal-

litus 2014). Sen mukaan 2020-luvulla peruskoulunsa päättävällä nuorella tulee olla käsitys elämäntarkoituksestaan, sillä perusopetuksen tavoite sisältää Damonin elämäntarkoituksen määritelmän kaikki kolme dimensiota. Perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteena on, että peruskoulunsa päättävä nuori pyrkii toimimaan itseään, toisia ihmisiä ja ympäristöä arvostaen, käyttää tietoa kriittisesti ja ottaa vastuun omasta kehitymisestään ja hyvinvoinnistaan (Opetushallitus 2014). Siinä missä kansakouluaikoina tavoiteltiin sopeutuvaa kansalaisuutta, pyritään nykyisessä peruskoulussa kriittisen demokraattiseen kansalaisuuteen. Tutkimuksen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että peruskoulunsa päättävät nuoret korostavat näkemyksissään kolmatta kansalaisuusnäkökulmaa, yksilöllistä kansalaisuutta, jossa korostuu vapaus vastuunkantamisen sijaan (Veugelers 2021).

Yksilöllinen kansalaisuusnäkemys näyttäytyy peruskoulunsa päättävien nuorten sanoittamisessa elämänpäämäärissä itsekokeskeisyytenä. Itsensä toteuttaminen, onnellisuuden tavoittelu ja työ olivat nuorille elämän tärkeimpiä päämääriä. Vain pieni osa nuorten sanallisista vastauksista toi esille halun tehdä hyvää muille tai vaikuttaa ympäröivän yhteiskunnan asioihin. Tutkimustulokset ovat linjassa nuorisobarometri 2020:n kuvauksen kanssa nuorten ajattelusta, jossa jokainen on vastuussa vain itsestään ja omasta hyvinvoinnistaan (Berg & Myllyniemi 2021). Kvantitatiivinen analyysi tuotti kuitenkin positiivisemmän kuvan, sillä sen perusteella 59 % nuorista ($N=496$) piti tärkeänä maailman paremmaksi paikaksi tekemistä ja toisten huomioimista.

Kvantitatiivisen aineiston analyysin tulos voisi kuvata nuorisobarometri 2020:n kuvausta, jonka mukaan nuoret tunsivat suhteellisen kiinteästi kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan, Eurooppaan ja globaaliin yhteisöön (Berg & Myllyniemi 2021). Työtä tekemällä ja itseään toteuttamalla nuori kokee tuottavansa lisäarvoa ympäröivään yhteiskuntaan, vaikkei osakaan sitä sanoittaa kirjoittamalla. Haluamalla itselleen onnea nuori voi sisällyttää siihen ajatuksen ihmissuhteista, yhteenkuuluvuudesta ja yhteisestä hyvästä. Toki voi myös olla, että kun peruskoulu on peräänkuuluttanut koululaisilta vuosien ajan vastuunkantamista, niin vastapainoksi oppivelvollisuuttaan päättävä nuori vastaa kyselyssä kaipaavansa vapauksia, itsensä toteuttamista ja onnea.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tulokset heijastavat yhteiskuntamme individualistista itsensä kehittämisen ja itsepäryjäämisen eetosta. Mutta samalla kansainvälisiin tutkimuksiin verrattuna Tampereen kehyskuntien yhdeksäsluokkalaiset näyttävän olevan poikkeuksellisen päämäärätietoisia. Sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen aineiston analyysin perusteella elämänpäämäärään tunnisti kaksi kolmasosaa nuorista. Kvantitatiivinen aineisto osoitti huomattavasti vahvempaa ulospäinsuuntautuneisuutta kuin avovastaukset. Se voi myös viestiä siitä, että omien päämäärien sanoittaminen on nuorille vierasta, niistä ei ole vielä selvyyttä tai monivalintoihin vastataan positiivisemmin kuin oikeasti ajatellaan. Triangulaatiolla pyrittiin todentamaan tutkimuksen luotettavuutta, ja voidaan todeta, että avovastauksista oli tunnistettavissa päämääräprofiilien erityispiirteet, vaikka niissä kaikissa korostui itsekokeskeisyys. Siksi voidaan pohtia, olisiko ”itseän suuntautunut” ollut neutraalimpi suomennos itsekokeskeiselle (self-oriented) päämääräprofiilille. Tätä suomennosta voitaisiin käyttää jatkotutkimuksissa.

Tytöt ja pojat eivät jakaantuneet tasaisesti eri päämääräprofiileihin. Ristiintaulukointi ja Khiin neliön -testi osoittivat, että poikien ja tyttöjen erot olivat tilastollisesti merkitseviä kaikissa profiileissa. Ulospäinsuuntautuva, toisia auttava, elämänpäämäärä oli tärkeä erityisesti tytöille, joita oli paljon haaveilijoiden ja päämäärätietoisten ryhmässä. Sen sijaan poikia oli suhteessa eniten sitoutumattomien ja itsekokeskeisten ryhmässä. Jälkimmäisten ryhmien tavoitteet olivat itseän kohdistuneita. Samansuuntainen ero sukupuolten välillä on havaittu myös amerikkalaistutkimuksissa (Sumner ym. 2018).

Suomessakin peruskoulu näyttää kasvattavan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suuntautuneita tyttöjä ja työtä tai varallisuutta kohti suuntaavia poikia, mikä ero tuli esille myös PISA-tutkimuksissa, erityisesti Pirkanmaan poikien kohdalla. PISA-tutkimuksissa Pirkanmaa ja Itä-Suomi erottuivat peruskoulussa akateemisesti huonommin pärjäävien ja matalamman sosioekonomisen taustan omaavien poikien osalta. Varsinkin poikien olisi, tasapainoisen elämänpäämäärän löytääkseen, saatava ympärilleen socialisaatioprosessia tukeva kouluyhteisö, jotta heillä olisi tyttöjen kanssa yhdenvertaiset lähtökohdat paitsi yhteisiin asioihin osallistumiseen myös halutessaan sosioekonomisen aseman ja koulutuksen periytyvyyden murtamiseen (Schulz ym. 2018; Vettenranta 2016). Oppivelvollisuuden pidentänyt lakiuudistus on osaltaan pyrkinyt siihen, että nuorten tasa-arvoisemmat valinnanmahdollisuudet lisääntyisivät. Lakiuudistus voi antaa nuorelle hyvän sysäyksen uuteen suuntaan ja samalla estää syrjäytymistä, mikäli nuori on löytänyt itsensä ulkopuolelle kohdistuvan pitkäjänteistä työtä vaativan päämäärän jonkin koulun oppiaineen substanssin innostamana, koulun henkilökunnan rohkaisemana tai omien taitojen tunnistamisen perusteella.

Nuorten elämäntarkoitustutkimuksella on merkitystä, sillä nuoruus on identiteetin ja elämäntarkoituksen kehittymiselle otollista aikaa (Damon 2008; Eriksson 1968; Nurmi 2004). Päämäärätietoisuus myös synnyttää motivaatiota sekä lisää itsetuntemusta ja merkityksellisyyden kokemusta (Moran 2009). Peruskoulu on paikka, jossa nuori viettää arkinen suuren osan hereilläolotunneistaan, joten siksi sillä on valtava merkitys nuorten elämäntarkoituksen kehittymisessä. Toisaalta, jotta koulu saavuttaisi demokratiavoitteensa, tulee sen vahvan asiaperustaisen opetuksen (Schulz ym. 2018) lisäksi vahvistaa nuorten yhteisöllisyyden kokemusta, pystyvyyden tunnetta ja oman merkityksen näkemistä kokonaisuudessa (Tirri & Kuusisto 2019). Koulun ilmapiiri sekä päätöksenteko-, opetus-, ohjaus- ja osallistumiskäytännöt antavat nuorelle kokemuksen yhteiskunnasta. Se kokemus määrittää hyvin pitkälle nuorten halun osallistua ja toimia lähiyhteisönsä, yhteiskunnan ja globaalisti maailman hyväksi (Schulz ym. 2018).

Suomalaisnuoret ovat tutkitusti huippuluokkaa kansalaistaitojen ja yhteiskuntaopin tiedollisessa osaamisessa (Schulz ym. 2018). Akateemisten ja kognitiivisten taitojen ohella nuoren tulisi löytää oma paikkansa nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Koulun tulisi osata osoittaa oppilailleen, että jokaisella on merkitystä, kaikki ovat riippuvaisia toisistaan ja päämäärien moninaisuus on hyvin toimivan yhteiskunnan peruselementtejä (Moran 2009). Kun koti, uskonto ja isänmaa eivät enää tarjoa yhteistä arvopohjaa, vaativat nuoret kehitysprosessiinsa yhä enemmän tukea etsiessään ja peilatessaan omia arvojaan, sitoutumistaan ja päämääriään. Erityisesti empatian taitoa tulee varjella ja harjoitella, jotta toisista välittäminen voisi muuttua tiedosta teoiksi.

Tampereen kehyskuntien nuorten poikkeuksellisen aktiivisesta otteesta ja toimijuudesta kertonee myös se, että kyselyn lopussa oli mahdollista kommentoida tutkimusta ja saada tietoa tutkimustuloksista. Nuorista 226 kommentoi ja 141 nuorta halusi, että heitä tiedotetaan tutkimustuloksista. Tutkimuksen pohjalta syntyi myös uusia kysymyksiä. Jatkotutkimuksissa olisi hyvä analysoida kyselyn muutkin avovastaukset ja haastatella nuoria, jotta ymmärrys yhdeksäsluokkalaisten elämänpäämääristä ja niihin johtavista prosesseista syventyisi. Samoin voisi seurata, miten nuorten opinnot sujuvat toisella asteella ja miten eri päämääräprofiilien nuoret hahmottavat iän myötä tulevaisuuttaan ja yhteiskunnan jäsenyytään. Nuori tarvitsee aikuistuuksaan päämäärätietoisuutta lisääviä taitoja, sillä maailma muuttuu niin nopeasti, että elämänpäämäärää voi joutua pohtimaan, testaamaan ja jopa vaihtamaan yhä uudelleen. Ilman päämäärää nuori saattaa ajelehtia ensin harmittomasti kelluen sitten ahdistuksessa velloen. Merkityksellisyyden tuntu sekä itselle parhaiten sopi-

”Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä”

vaa ja samalla toisia auttavaa päämäärää kohti pyrkiminen on myös paras tae mielenterveyden ja elämäntyytyväisyyden säilymiselle.

Lähteet

Civic purpose -projekti 2020 (CP 2020). Kyselyaineisto Tampereen kehyskuntien yhdeksäsluokkalaissilta. Tampereen yliopisto. Aineisto ovat keränneet Merja Viljanen ja Elina Kuusisto 20–29.5.2020. Anonymisoitua aineistoa säilytettiin kirjoitushetkellä Tampereen yliopiston palvelimella ja se arkistoidaan tutkimuksen päätyttyä Tietoarkistoon (FSD).

Kirjallisuus

- Baumeister, Roy F. 1991. *Meanings of life*. New York: Guilford.
- Berg, Päivi & Myllyniemi, Sami 2021. *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Valtion nuorisoneuvosto. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-947X (verkkojulkaisu), nro 67. [www-lähde]. < <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/03/nuorisobarometri-2020-web-1.pdf> > (Luettu 25.4.2021).
- Bronk, Kendall Cotton, Riches, Brian R. & Mangan, Susan A. 2018. Claremont Purpose Scale: A Measure that Assesses the Three Dimensions of Purpose among Adolescents. *Research in Human Development* 00: 1–17. <https://doi.org/10.1037/t74634-000>
- Bundick, Matthew, Andrews, Margaret, Jones, Amina, Mariano, Jennifer Menon, Bronk, Kendall Cotton & Damon, William 2006. *Revised youth purpose survey*. Stanford, CA: Stanford University. <https://doi.org/10.1037/t10273-000>
- Coté, James 2014. *Youth Studies. Fundamental Issues and Debates*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Damon, William 2008. *The Path to Purpose. How Young People Find Their Calling in Life*. New York: Free Press.
- Damon, William, Menon, Jenni & Bronk, Kendall Cotton 2003. The Development of Purpose During Adolescence. *Applied Developmental Science* 7 (3), 119–128. https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0703_2
- Elo, Satu & Kyngäs, Helvi 2008. The Qualitative Content Analysis Process. *Journal of Advanced Nursing* 62 (1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Erikson, Erik H. 1968. *Identity. Youth and crisis*. New York: Norton.
- Fabrigar, Leandre R., Wegener, Duane Theodore, MacCallum, Robert C. & Strahan, Erin J. 1999. Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological Methods* 4 (3), 272–299. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.4.3.272>
- Frankl, Viktor. E. 1981. *Ihmisyiden rajalla*. Helsinki: Otava.
- Hedayati, Nasibeh, Kuusisto, Elina, Gholami, Khalil & Tirri, Kirsi 2017. Life purposes of Iranian secondary school students. *Journal of Moral Education* 46 (3), 283–294. <https://doi.org/10.1080/03057240.2017.1350148>
- Honkatukia, Päivi, Kiilakoski, Tomi & Suurpää, Leena 2018. Aineistosta analyysiin. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.), *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 357–361.
- Jokivuori, Pertti & Hietala Risto 2014. *Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Jyväskylä: Docendo.

- Kirkon tilastot 2020. *Jäsentilasto 2020 kirkkoon kuulumisuus*. [www-lähde]. < <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=181> > (Luettu 6.9.2021).
- Kawai, Toru & Moran, Seana 2017. How do future life perspective and present action work in Japanese youth development? *Journal of Moral Education* 46 (3), 323–336. <https://doi.org/10.1080/03057240.2017.1350150>
- Liikanen, Veli & Penttinen, Pekka 2018. Tilastollinen aineiston koonti nuorisotutkimuksessa. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.), *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 99–122.
- Magen, Zipora 1998. *Exploring Adolescent Happiness: Commitment, Purpose and Fulfilment*. Thousand Oaks, CA, USA: Sage.
- Martela, Frank 2020. *Elämän tarkoitus. Suuntana merkityksellinen elämä*. Helsinki: Gummerus.
- Moran, Seana 2009. Purpose. Giftedness in intrapersonal intelligence. *High Ability Studies* 20 (2), 143–59. <https://doi.org/10.1080/13598130903358501>
- Moran, Seana 2014. What "purpose" means to youth. Are there cultures of purpose? *Applied Developmental Science* 18, 163–175. <https://doi.org/10.1080/10888691.2014.924359>
- Moran, Seana 2019. Is Personal Life Purpose Replacing Shared Worldview as Youths Increasingly Individuate? Implications for Educators. *Internal Journal of Learning, Teaching and Educational Research* 18 (5), 8–23.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2016. *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja nro 56. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja nro 111. [www-lähde]. < https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2017/03/Nuorisobarometri_2016_WEB.pdf > (Luettu 10.3.2021).
- Myllyniemi, Sami 2018. Tilastohaavi auki! Surveyt nuorisotutkimuksessa. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.), *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 123–146.
- Nurmi, Jari-Erik 2004. Socialization and Self-development. Channeling, Selection, Adjustment, and Reflection. Teoksessa Lerner, Richard M. & Steinberg, Laurence (toim.), *Handbook of Adolescent Psychology*. Second edition. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, inc, 85–124.
- Nurmi, Jari-Erik, Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen, Paula, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. *Ihmisen psykologinen kehitys*. Jyväskylä: PS-Kustannus. <https://doi.org/10.1002/9780471726746.ch4>
- Opetushallitus 2014. *Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus [www-lähde]. < https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetus_2014.pdf > (Luettu 10.3.2021).
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. FINLEX [www-lähde]. < <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214> > (Luettu 10.3.2021).
- Poulter, Saira 2013. Kansalaisena maallistuneessa maailmassa. Koulun uskonnonopetuksen yhteiskunnallisen tehtävän tarkastelua. *Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisuja. Ainedidaktisia tutkimuksia* 5 [www-lähde]. < <http://hdl.handle.net/10138/39132> > (Luettu 16.8.2021).
- Reker, Gary T. & Wong, Paul T. P. 1988. Aging as an individual process: Toward a theory of personal meaning. Teoksessa Birren, J. E. & Bengston, V. L. (toim.), *Emergent theories of aging*. New York: Springer, 214–246.
- Ruohola, Sirpa 2012. *Äidiltä tyttärelle. Koulutuskulttuurisia siirtymiä neljässä sukupolvensa*. Turun yliopisto, Annales /Universitatis Turkuensis C 342.

”Haluan olla onnellinen ja kokea paljon ja elää täysillä”

- Ryff, Carol D. 1989. Happiness Is Everything, or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology* 57 (6), 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Salmela-Aro, Katariina & Nurmi, Jan-Erik 2017a. Henkilökohtaisten tavoitteet, hyvinvointi ja elämänkulku. Teoksessa Salmela-Aro, Katariina, Nurmi, Jan-Erik, Feldt, Taru (toim.), *Mikä meitä liikuttaa. Motivaatiopsykologian perusteet* 3, täysin uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–34.
- Salmela-Aro, Katariina & Nurmi, Jan-Erik 2017b. Henkilökohtaisten tavoitteiden menettely. Motivaation mittaaminen. Teoksessa Salmela-Aro, Katariina, Nurmi, Jan-Erik, Feldt, Taru (toim.), *Mikä meitä liikuttaa: motivaatiopsykologian perusteet* 3, täysin uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 35–41.
- Schulz, Wolfram, Ainley, John, Fraillon, Julian, Losito, Bruno, Agrusti, Gabriella & Friedman, Tim 2018. *Becoming Citizens in a Changing World: IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 International Report*. IEA: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-73963-2_1
- Sercombe, Howard 2016. Youth in a Global/Historical Context, What It Means for Youth Work. Teoksessa Heathfield, Michael & Fusco, Dana (toim.), *Youth and Inequality in Education. Global Actions in Youth Work*. New York: Routledge, 19–35. <https://doi.org/10.4324/9781315750668-2>
- Steger, Michael F, Frazier, Patricia, Kaler, Matthew & Oishi, Shigehiro 2006. The Meaning in Life Questionnaire. Assessing the Presence of and Search for Meaning in Life. *Journal of Counselling Psychology* 53 (1), 80–93. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.1.80>
- Sumner, Rachel, Anthony L. Burrow & Hill, Patrick L. 2018. The development of purpose in life among adolescents who experience marginalization: Potential opportunities and obstacles. *American Psychologist*, 73 (6), 740–752. <https://doi.org/10.1037/amp0000249>
- Suomen virallinen tilasto 2020. Koulutuksen keskeyttäminen. Helsinki: Tilastokeskus [www-lähde]. < http://www.stat.fi/til/kkesk/2018/kkesk_2018_2020-03-12_tie_001_fi.html > (Luettu 2.8.2021).
- Tanner, Jennifer Lynn & Arnett, Jeffrey Jensen 2016. The emergence of emerging adulthood. The new life stage between adolescence and young adulthood. Teoksessa Furlong, Andy (toim.), *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood*. New York: Taylor & Francis Group, 34–40.
- Tirri, Kirsi & Kuusisto, Elina 2019. *Opettajan ammattietiikkaa oppimassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet Ihmistieteiden tutkimusmenetelmiä käyttävän tutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin ohjeistus*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan työryhmän muistio 25.5.2018. [www-lähde]. < https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/TENK_IEEA_tyoryhman_muistio_250518.pdf > (Luettu 15.8.2021).
- Tähtinen, Juhani, Laakkonen, Eero & Broberg, Mari 2020. *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita*. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta [www-lähde]. < https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/149687/Tilastollisen_aineiston_k%C3%A4sittelyn_ja_tulkinnan_perusteita_2020.pdf > (Luettu 1.5.2021).
- Valli, Raine 2015. *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Ps-kustannus.

- Valtari, Maarit 2004. *SPSS-opas. Perusteet*. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Tieto- ja viestintätekniikka. Helsinki [www-lähde]. < http://groups.jyu.fi/sporticus/lahteet/LAHDE23_spss.pdf > (Luettu 1.5.2021).
- Valtioneuvosto 2019. *Hallitusohjelma 2019*. 3.7. *Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi* [www-lähde]. < <https://minedu.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen> > (Luettu 10.3.2021).
- Vettenranta, Jouni 2016. Koulutuksellinen tasa-arvo Suomessa [www-lähde]. < http://omalinja.fi/wp-content/uploads/2016/03/21_Tasa-arvo_PISA-1.pdf > (Luettu 15.8.2021).
- Veugelers, Wiel 2021. A Moral Perspective on Citizenship Education and on IEA's International Civic and Citizenship Education Studies. Teoksessa Malak-Minkiewicz, Barbara & Torney-Purta, Judith (toim.), *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies: Practice, Policy, and Research Across Countries and Regions*. IEA: Springer, 291–301. https://doi.org/10.1007/978-3-030-71102-3_24

Yhteisöpedagogi AMK Merja Viljanen työskentelee nuorisotyönohjaajana Vesilahden seurakunnassa ja opiskelee Tampereen yliopistossa nuorisotyötä ja nuorisotutkimusta.

Dosentti, TT, KM Elina Kuusisto työskentelee kasvatustieteen yliopistonlehtorina Tampereen yliopistossa.